

I. DOKUMENTY STOLICY APOSTOLSKIEJ

Eucharisticum Mysterium Instrukcja Kongregacji Obrzędów, 25 maja 1967

Instrukcja została wydana przez Kongregację Obrzędów 25 maja 1967 r. W okresie posoborowym ukazało się wiele rozpraw dotyczących Eucharystii oraz zapadały postanowienia dotyczące sposobu odprawiania Mszy świętej według obrzędów odnowionych przez Sobór. Wszystko to niosło ze sobą niepewność i prowadziło do wątpliwości. Obszerna instrukcja przypominała naukę Kościoła o Eucharystii i nakazywała przekazywanie tej nauki wiernym, porządkowała ogólne normy dotyczące odprawiania Mszy świętej. Po ogłoszeniu instrukcji wyszło jeszcze wiele dokumentów liturgicznych, które odwołują się do niej oraz cytują zawarte w niej sformułowania.

Wstęp

1. Nowsze dokumenty Kościoła o tajemnicy eucharystycznej

Tajemnica eucharystyczna jest prawdziwie ośrodkiem świętej liturgii, a nawet całego życia chrześcijańskiego. Z tej racji Kościół, pouczony przez Ducha Świętego, stara się z dnia na dzień bardziej ją zgłębiać i pełniej nią żyć.

Święty Sobór Watykański II przedstawił w naszych czasach różne niemałej wagi aspekty tej tajemnicy.

Przez Konstytucję o świętej liturgii, przypominając pewne sprawy dotyczące natury i znaczenia Eucharystii **1**, ustanowił zasady odnowienia obrzędów Najświętszej Ofiary Mszy świętej - ażeby sprawowanie tej tajemnicy sprzyjało pełnemu i czynnemu uczestniczeniu wiernych **2**. Ponadto rozszerzył praktykę koncelebry i Komunii świętej pod dwiema postaciami **3**.

W Konstytucji o Kościele wyjaśnił głęboki związek, jaki zachodzi między Eucharystią a tajemnicą Kościoła⁴. W innych wreszcie dokumentach podkreślił znaczenie tajemnicy eucharystycznej w życiu wiernych **5**, jak również jej moc naświetlającą sens ludzkiego dzieła i całej stworzonej natury, o ile mianowicie w nim "składniki natury, przygotowane przez ludzi, przemieniają się w Ciało i Krew chwalebna" **6**.

Drogę dla wielu myśli wypowiedzianych przez święty Sobór przygotowywał papież Pius XII głównie w encyklice *Mediator Dei* **7**. Papież zaś Paweł VI w encyklice *Mysterium fidei* **8** zwrócił uwagę na istotne znaczenie niektórych zagadnień nauki o Eucharystii, zwłaszcza o rzeczywistej obecności Chrystusa i czci należytej temu Sakramentowi, również poza Mszą świętą.

2. Konieczność jednoczesnego uwzględnienia pełnej nauki tych dokumentów

W ostatnich czasach niektóre aspekty przekazywanej nauki o tej tajemnicy głębiej są nieraz w Kościele naświetlane i podsuwane pobożności wiernych z nowym zapalem, przy wykorzystaniu także różnego rodzaju studiów i przedsięwzięć zwłaszcza liturgicznych i biblijnych.

Jest przeto rzeczą konieczną, ażeby z całej nauki tych dokumentów zostały wyprowadzone normy praktyczne, które by wskazywały sposób, w jaki lud chrześcijański winien odnosić się do tej tajemnicy dla osiągnięcia nowego poznania i świętości, jakie Sobór przedstawił Kościołowi.

Trzeba bowiem, aby tajemnica eucharystyczna, rozważana w sposób pełny w różnych jej aspektach, z właściwą przejrzystością ukazywała się przed oczyma wiernych oraz aby powiązania, jakie według nauki Kościoła zachodzą obiektywnie między różnymi aspektami tej tajemnicy, znalazły oddźwięk w życiu i świadomości wiernych.

3. Główne punkty nauki podkreślane w tych dokumentach

Wśród zasad dotyczących tej nauki, jakie znajdują się we wspomnianych dokumentach na temat

tajemnicy eucharystycznej, wypada podkreślić następujące, które dotyczą ustosunkowania się wiernych do tej tajemnicy i dlatego łączą się bezpośrednio z celem tej instrukcji.

a) "Syn Boży w naturze człowieczej z Nim zjednoczonej, zwyciężając śmierć przez śmierć i zmartwychwstanie swoje, odkupił człowieka i przemienił w nowe stworzenie (por. Ga 6,15; 2 Kor 5,17). Udzielając bowiem Ducha swego, braci swoich, powołanych ze wszystkich narodów, ustanowił w sposób mistyczny jako Ciało swoje. W Ciele tym życie Chrystusowe rozlewa się na wierzących, którzy przez sakramenty jednoczą się w sposób tajemny i rzeczywisty z umęczonym i uwielbionym Chrystusem." **9**

Stąd "Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, kiedy został wydany, ustanowił eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalił ofiarę Krzyża i tak umiłowanej oblubienicy Kościołowi powierzył pamiątkę swej męki i zmartwychwstania: sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości, ucztę paschalną, w której pożywamy Chrystusa, w której dusza napenia się łaską i otrzymujemy zadatek przyszłej chwały". **10**

Stąd Msza święta, czyli Wieczerza Pańska, jest jednocześnie i to w sposób nierozdzielny:

- ofiarą, w której uwiecznia się ofiara Krzyża;
- pamiątką śmierci i zmartwychwstania Pana, który mówi: "To czyńcie na moją pamiątkę" (Łk 22,19);
- świętą ucztą, w której przez uczestnictwo w Ciele i Krwi Pańskiej lud Boży uczestniczy w dobrach ofiary paschalnej, odnawia nowe przymierze jeden raz zawarte przez Boga z ludźmi w Krwi Chrystusa oraz ujawnia w figurze i uprzedza przez wiarę i nadzieję ucztę eschatologiczną w Królestwie Ojca, zwiastując śmierć Pańską, "aż przybędzie". **11**

b) Tak więc we Mszy świętej ofiara i święta ucztą w ten sposób należą do tej samej tajemnicy, tak że jedno z drugim łączy się bardzo ścisłym węzłem.

Pan bowiem w samej ofierze Mszy świętej ofiaruje się, gdy "staje się obecny sakramentalnie jako duchowy pokarm wiernych pod postaciami chleba i wina". **12**

I w tym też celu powierzył Chrystus Kościołowi tę ofiarę, aby wierni uczestniczyli w niej zarówno duchowo przez wiarę i miłość, jak i sakramentalnie przez ucztę Komunii świętej. Uczestnictwo zaś w Wieczerzy Pańskiej jest łączeniem się z Chrystusem, składającym się za nas w ofierze Ojcu. **13**

c) Celebrowanie eucharystyczne, które dokonuje się we Mszy świętej, jest czynnością nie tylko Chrystusa, ale i Kościoła. W niej bowiem Chrystus uwieczniając w sposób bezkrwawy w ciągu wieków ofiarę dokonaną na krzyżu **14**, siebie samego ofiaruje Ojcu przez posługę kapłanów **15**. Kościół zaś, oblubienica i służebnica Chrystusa, wypełniając razem z Nim rolę kapłana i żertwy ofiaruje Go Ojcu, a jednocześnie siebie samego całego ofiaruje z Nim. **16**

W ten sposób Kościół, zwłaszcza w wielkiej Modlitwie eucharystycznej (w Kanonie Mszy świętej), razem z Chrystusem składa Ojcu w Duchu Świętym dziękczynienie za wszystkie dobra, których udziela On ludziom w akcie stworzenia i w sposób oczywisty w tajemnicy paschalnej, oraz uprasza Ojca o przyjście Jego Królestwa.

d) Stąd żadna Msza święta, tak jak i żadna czynność liturgiczna, nie jest czynnością czysto prywatną, lecz uroczystym obrzędem Kościoła, który jest społecznością posiadającą różne stopnie święceń i funkcje. W tej społeczności poszczególne jednostki działają zgodnie z własnymi zadaniami. **17**

e) Celebrowanie Eucharystii w ofierze Mszy świętej stanowi rzeczywiście źródło i cel kultu, który poza Mszą świętą jest jej oddawany. Nie tylko bowiem święte postacie, które pozostają po Mszy świętej, z niej pochodzą, lecz ponadto w tym przede wszystkim celu są przechowywane po Mszy świętej, aby wierni, którzy nie mogli uczestniczyć we Mszy świętej, przez sakramentalną Komunię, przyjętą w odpowiednim usposobieniu, łączyli się z Chrystusem i Jego ofiarą, sprawowaną we Mszy świętej. **18**

Dlatego sama eucharystyczna Ofiara jest szczytem i źródłem całego kultu Kościoła i całego życia chrześcijańskiego. **19** W tej Ofierze dziękczynienia, prześlągnięcia, prośby i chwały wierni w sposób pełniejszy uczestniczą, gdy nie tylko świętą Żertwę, a w niej i siebie samych ofiarują Ojcu razem z kapłanem z całego serca, lecz również gdy przyjmują tę Żertwę w Sakramencie.

f) Nikt nie powinien wątpić, że "wszyscy wierni Chrystusowi według zwyczaju stale przyjętego w

Kościół katolickim mają temu Najświętszemu Sakramentowi oddawać najwyższy kult adoracji (latría), który należy się prawdziwemu Bogu. Nie zmniejsza obowiązku uwielbienia to, że Chrystus ustanowił ten Sakrament dla spożywania". 20 Także bowiem w Sakramencie, który jest przechowywany, winien być On adorowany 21, ponieważ jest tam obecny substancjalnie przez ową przemianę chleba i wina, która według Soboru Trydenckiego 22 bardzo słusznie nazywa się transsubstancją.

g) Tajemnica zatem Eucharystii winna być rozważana w całej swojej pełni tak w samym sprawowaniu Mszy świętej, jak i w kulcie świętych postaci, które są przechowywane po Mszy świętej celem rozszerzenia łaski najświętszej Ofiary. 23

Z tych właśnie zasad winny być wyprowadzone normy dotyczące praktyki kultu, jaki się należy temu Sakramentowi, również poza Mszą świętą, oraz jego uzgodnienia z właściwie odnowionym układem ofiary Mszy świętej w myśl wskazań Soboru Watykańskiego II oraz innych dokumentów Stolicy Apostolskiej wydanych w tej materii. 24

4. Ogólne założenia niniejszej instrukcji

Stąd Papież Paweł VI, delegując Radę do wykonania Konstytucji o świętej liturgii, polecił jej przygotowanie specjalnej instrukcji, w której zostałyby wydane tego rodzaju praktyczne normy, pożyteczne w obecnych warunkach.

Potrzeba zaś w ten sposób ułożyć te normy, aby nie tylko miały na uwadze ogólniejsze zasady przekazywania ludowi w katechezie tajemnicy eucharystycznej, lecz także aby stały się bardziej zrozumiałe znaki, przy pomocy których Eucharystia jest sprawowana jako wspomnienie Pana oraz jest czczona jako Sakrament trwający w Kościele.

Chociaż bowiem w tej tajemnicy to jest szczególną doskonałością i właściwością, że jest w niej obecny sam Sprawca uświęcenia, jednakże to ona ma wspólne z innymi sakramentami, że jest znakiem rzeczy świętej i widzialnym wyrazem niewidzialnej łaski. 25 Stąd też tym bezpieczniej i skuteczniej przeniknie umysł i życie wiernych, im bardziej jasne i odpowiednie będą znaki, przy pomocy których jest sprawowana i czczona. 26

Część I

Niektóre ogólniejsze zasady, jakie należy mieć na uwadze przy nauczaniu wiernych o tajemnicy eucharystycznej

5. Wymogi dotyczące duszpasterzy, którzy winni przekazywać katechezę o tej tajemnicy

Ażeby tajemnica eucharystyczna wnikała powoli w umysł i życie wiernych, konieczna jest odpowiednia katecheza.

Duszpasterze zaś, aby mogli to zadanie właściwie wykonać, winni przede wszystkim nie tylko mieć przed oczyma pełną naukę wiary, zawartą w dokumentach Urzędu Nauczycielskiego, lecz także głębiej wniknąć w ducha Kościoła w tej sprawie sercem i życiem. 27 Wtedy bowiem łatwo będą mogli poznać, jakie ze wszystkich aspektów tej tajemnicy bardziej odpowiadają wiernym w poszczególnych przypadkach.

Uwzględniając zaś to, o czym była mowa w numerze 3, należy zwracać uwagę w sposób szczególny - oprócz innych - na następujące sprawy.

6. Tajemnica eucharystyczna ośrodkiem całego życia Kościoła

Katecheza o tajemnicy eucharystycznej winna zmierzać w tym kierunku, ażeby wiernym mocno uświadomić, że sprawowanie Eucharystii jest rzeczywiście ośrodkiem życia chrześcijańskiego tak w odniesieniu do całego Kościoła, jak i w odniesieniu do jego lokalnych wspólnot. Bowiem "inne sakramenty, tak jak wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołskie, wiążą się ze świętą Eucharystią i do niej zmierzają.

W Najświętszej bowiem Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, a mianowicie sam

Chrystus, nasza Pascha i Chleb żywy, który przez Ciało swoje ożywione i ożywiający Duchem Świętym daje życie ludziom, zapraszając ich i doprowadzając w ten sposób do ofiarowania razem z Nim samych siebie, swojej pracy i wszystkich rzeczy stworzonych". **28**

Wspólnota życia Bożego i jedność ludu Bożego, na których opiera się Kościół, przez Eucharystię w sposób odpowiedni wyraża się i cudownie sprawuje. **29** W niej mieści się szczyt zarówno działalności, przez którą Bóg w Chrystusie uświęca świat, jak i kultu, który ludzie wyrażają Chrystusowi, a przez Niego Ojcu w Duchu Świętym **30**, a jego sprawowanie "w najwyższym stopniu przyczynia się do tego, aby wierni życiem swym wyrażali oraz ujawniali innym tajemnicę Chrystusa i rzeczywistą naturę prawdziwego Kościoła" **31**

7. Tajemnica eucharystyczna ośrodkiem Kościoła lokalnego

Przez Eucharystię "Kościół nieustannie żyje i wzrasta. Ten Kościół Chrystusa jest rzeczywiście obecny we wszystkich prawnych wspólnotach lokalnych wiernych, które, złączone ze swymi pasterzami, również nazywają się w Nowym Testamencie Kościołami. One bowiem są w swoim miejscu nowym ludem powołanym przez Boga w Duchu Świętym i we wszelkiej pełni (1 Tes 1,5). W nich gromadzą się wierni przez głoszenie Ewangelii Chrystusa i jest sprawowana tajemnica Wieczerzy Pańskiej, >aby przez pokarm i krew Pańską dopełniało się pełne braterstwo ciała<**32**. W każdej wspólnocie ołtarza przez święte posługiwanie biskupa **33** ewentualnie kapłana, który występuje w imieniu biskupa **34**, ujawnia się znak owej miłości i Ąjedności mistycznego Ciała, bez której nie może być zbawienia" **35**. W tych wspólnotach, choć często niewielkich i ubogich lub rozproszonych, jest obecny Chrystus, mocą którego zespała się jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół. Bowiem >nie co innego sprawuje uczestnictwo Ciała i Krwi Chrystusa, jak to, że przemieniamy się w to, co przyjmujemy<**36**"**37**.

8. Tajemnica eucharystyczna i jedność chrześcijan

Oprócz tego, co dotyczy wspólnoty kościelnej oraz poszczególnych wiernych, niech duszpasterze pilnie podkreślają także ten punkt nauki, w którym Kościół naucza, że przez pamiętkę Pana, sprawowaną według Jego woli, wyraża się i sprawuje jedność wszystkich w Niego wierzących. **38**

Zgodnie z przepisem Dekretu Soboru Watykańskiego II o ekumenizmie, **39** wierni powinni być przygotowani do właściwej oceny wartości zachowanych w tej tradycji eucharystycznej, w której bracia innych wyznań chrześcijańskich zwykli sprawować Wieczerzę Pańską. Skoro bowiem "w świętej Uczcie sprawują pamiętkę śmierci i zmartwychwstania Pańskiego, wyznają, że oznacza ona życie w łączności z Chrystusem, i oczekują Jego chwalebego przyjścia". **40**

Ci zaś, którzy zachowali sakrament kapłaństwa, w sprawowaniu Eucharystii "złączeni z biskupem, mając dostęp do Boga Ojca przez Syna, Słowo wcielone, umęczone i uwielbione, w szczodrości Ducha Świętego dostępują zjednoczenia z Przenajświętszą Trójcą stawszy się Ąuczestnikami Bożej natury" (2 P 1,4). Dlatego przez sprawowanie Eucharystii Pańskiej w tych poszczególnych Kościołach buduje się i rozrasta Kościół Boży, a przez koncelebrację przejawia się ich wspólnota" **41**.

Jak najbardziej wypada, by w czasie sprawowania tajemnicy jedności wszyscy chrześcijanie przejęci byli bólem z powodu podziałów, które ich nawzajem rozdzielają. Niech przeto zanoszą modły do Boga, ażeby wszyscy uczniowie Chrystusa z każdym dniem coraz głębiej pojmowali tajemnicę Eucharystii i tak ją sprawowali, by, stawszy się uczestnikami Ciała Chrystusa, tworzyli jedno Ciało (por. 1 Kor. 10,17) "połączone takimi więzami, którymi On sam chciał je połączyć" **42**.

9. Różne sposoby obecności Chrystusa

Celem osiągnięcia głębszego zrozumienia tajemnicy eucharystycznej trzeba wiernych pouczać również o głównych sposobach, dzięki którym sam Pan swego Kościoła jest obecny w sprawowaniu liturgii. **43**

Jest zawsze obecny w zgromadzeniu wiernych zebranych w Jego imieniu (por. Mt 18, 20). Jest także obecny w swoim słowie, gdy mianowicie przemawia w czasie czytania Pisma Świętego w Kościele.

W Ofierze zaś eucharystycznej jest obecny w osobie odprawiającego, gdyż "Ten sam obecnie ofiaruje

się przez posługę kapłanów, który siebie samego ofiarował wtedy na krzyżu" 44, a ponadto i przede wszystkim pod postaciami eucharystycznymi 45. W tym bowiem Sakramencie jest obecny w sposób szczególny cały i nienaruszony Chrystus, Bóg i człowiek, substancjalnie i zawsze. Ta obecność Chrystusa pod postaciami "nazywa się rzeczywistą nie w sposób ekskluzywny, jakoby inne sposoby obecności nie były rzeczywistymi, lecz dla wyrażenia jej najwyższego stopnia" 46.

10. Powiązanie między liturgią słowa i liturgią eucharystyczną

Niech przeto pasterze "pilnie pouczają wiernych o obowiązku uczestniczenia w całej Mszy świętej", naświetlając w ten sposób wewnętrzny związek, jaki zachodzi między liturgią słowa i sprawowaniem Wieczerzy Pańskiej, aby dobrze zrozumieli, że tworzą one jeden akt kultu. 47 Bowiem "głoszenie słowa jest wymagane do samej posługi sakramentów, ponieważ są to sakramenty wiary, która rodzi się ze słowa i nim się karmi". 48 W szczególny sposób należy to powiedzieć o odprawianiu Mszy świętej, gdzie liturgii słowa stawia się zadanie, by w specjalny sposób podkreślała wewnętrzną więź, zachodzącą między głoszeniem i słuchaniem słowa Bożego a tajemnicą eucharystyczną. 49 Wierni słuchając zatem słowa Boga niech rozumieją, że Jego niezwykle sprawy, które są zwiastowane, osiągają szczyt w tajemnicy paschalnej, której pamiątka jest sprawowana w sposób sakramentalny we Mszy świętej. Przyjmując w ten sposób słowo Boga i nim się posilając, wierni są doprowadzani w dziękczynieniu do owocnego uczestniczenia w tajemnicach zbawienia. W ten sposób Kościół posila się chlebem życia ze stołu zarówno słowa Bożego jak i Ciała Chrystusa. 50

11. Kapłaństwo powszechne i kapłaństwo sakramentalne w sprawowaniu Eucharystii

Takie zaś czynne i właściwe uczestnictwo społeczności tym bardziej będzie świadome i owocne, im jaśniej poznają wierni to, co do nich należy w zgromadzeniu liturgicznym, oraz ich funkcje w akcji eucharystycznej. 51

Stąd w katechezie niech będzie wykładana nauka o królewskim kapłaństwie, w którym wierni zostali konsekrowani przez odrodzenie i namaszczenie Ducha Świętego. 52

Następnie niech więcej będą naświetlane czy to zadanie kapłaństwa sakramentalnego w sprawowaniu Eucharystii, które różni się od kapłaństwa powszechnego istotą, a nie tylko stopniem 53, czy to funkcje wykonywane przez innych, wypełniających jakieś posługiwanie 54.

12. Na czym polega czynne uczestnictwo we Mszy świętej

Należy więc wykładać, że wszyscy, którzy zbierają się na Eucharystię, są owym świętym ludem, który w świętej czynności uczestniczy razem z ministrami. Sam tylko kapłan, jako reprezentujący Chrystusa, konsekruje chleb i wino. Udział wiernych w Eucharystii na tym polega, ażeby pamiętając o męce, zmartwychwstaniu i chwale Pana, składali dzięki Bogu i niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim ofiarowywali, a przez przyjmowanie Ciała Pańskiego doskonaliła się ich wspólnota z Bogiem i między sobą, do której winno prowadzić uczestnictwo w ofierze Mszy świętej. 55 Doskonalsze jest bowiem uczestnictwo we Mszy świętej, gdy wierni odpowiednio przygotowani przyjmują w czasie samej Mszy świętej sakramentalnie Ciało Pana będąc posłuszni Jego słowom: "Bierzcie i jedzcie". 56

Ta ofiara, podobnie jak i sama męka Chrystusa, chociaż jest składana za wszystkich, jednakże "skuteczność ma tylko względem tych, którzy łączą się z męką Chrystusa przez wiarę i miłość. (...) Im zaś pomaga w mniejszym lub większym stopniu zależnie od miary ich pobożności" 57.

To wszystko zaś tak trzeba wyjaśniać wiernym, ażeby przez to w samej Mszy świętej, tak wewnętrznymi aktami jak i w zewnętrznych obrzędach czynnie uczestniczyli według zasad ustalonych przez Konstytucję o świętej liturgii 58, które zostały obszerniej określone przez instrukcję Inter oecumenici z dnia 26 września 1964 r., przez instrukcję Musicam sacram z dnia 5 marca 1967 r. 59 i przez instrukcję Tres abhinc annos z dnia 4 maja 1967 r.

13. Skutki sprawowania Eucharystii w życiu codziennym wiernych

Wierni winni w życiu i postępowaniu realizować to, co pojęli przez wiarę i sakrament przy celebrowaniu Eucharystii. Niech więc się starają żyć mocą niebieskiego pokarmu uczestnicząc w

śmierci i zmartwychwstaniu Pana. Każdy przeto, kto uczestniczył we Mszy świętej, niech będzie "zapobiegliwy, aby podejmować dobre uczynki, podobać się Bogu i właściwie postępować, pożyteczny dla Kościoła, czyniący, czego się nauczył, i postępujący w pobożności" 60, stawiając sobie jako zadanie przepojenieświata duchem chrześcijańskim, oraz pozostawanie "we wszystkim pośród wspólnoty ludzkiej" świadkiem Chrystusa 61.

Żadna przecież "społeczność chrześcijańska nie mogłaby być zbudowana, gdyby nie miała korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii, od niej zatem trzeba rozpocząć wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty". 62

14. Katecheza o Mszy świętej dla dzieci

Ci, do których należy troska o wychowanie religijne dzieci, zwłaszcza zaś rodzice, proboszcz, nauczyciele, wprowadzając je stopniowo w poznanie tajemnicy zbawienia 63, niech się zatroszczą, ażeby pozostawić odpowiednie miejsce katechezie o Mszy świętej. Katecheza o Eucharystii, właściwie dostosowana do wieku i pojmowania dzieci, winna do tego zdążyć, ażeby przez wyjaśnienie głównych obrzędów i modlitw przekazać znaczenie Mszy świętej również i w tym, co dotyczy udziału w życiu Kościoła.

To wszystko należy mieć na uwadze w szczególny sposób, gdy chodzi o dzieci przygotowywane do pierwszej Komunii świętej, tak ażeby pierwsza Komunia święta rzeczywiście okazała się pełnym wszczępieniem w Ciało Chrystusa. 64

15. Katecheza o Mszy świętej winna mieć swój początek w obrzędach i modlitwach

Sobór Powszechny Trydencki nakazuje duszpasterzom, ażeby często "czy to sami, czy przez kogoś innego wyjaśniali coś z tych rzeczy, które są czytane we Mszy świętej, a między innymi żeby wyjaśniali jakąś tajemnicę tej najświętszej Ofiary". 65

Tak więc niech duszpasterze doprowadzą wiernych do pełnego rozumienia tej tajemnicy wiary przez odpowiednią katechezę, która wychodziłaby od tajemnicy roku liturgicznego oraz od obrzędów i modlitw występujących w odprawianiu w ten sposób, ażeby wyjaśniali ich znaczenie i doprowadzali do głębokiego zrozumienia tajemnicy, którą oznaczają i sprawują.

To czyńcie na moją pamiątkę. Eucharystia w dokumentach Kościoła.
Oprac. ks. Jan Miazek. Warszawa 1987, s. 154-166.

Jezus Chrystus JEST pełnią czasu,
jest przełomem dziejów

PRZYPISY

1. Por. KL, 2, 41, 47;
2. Por. tamże, 48-54, 56;
3. Por. tamże, 55, 57;
4. Por. KK, 3, 7, 11, 26, 28, 50;
5. Por. DE, 2,15; DB, 15, 30; DK, 2, 5-8, 13-14, 18;
6. KDK, 38;
7. Pius XII, Mediator Dei, 20 listopada 1947;
8. Paweł VI, Mysterium fidei, 3 września 1965;
9. KK, 7;
10. KL, 47;
11. Por. KL, 6, 10, 47, 106; DK, 4;
12. Paweł VI, Mysterium fidei;
13. Por. Pius XII, Mediator Dei;
14. Por. KL, 47;
15. Por. Sob. Tryd., Sesja XXII, Dekret o Mszy świętej, rozdz.1, DS 1741;

16. Por. KK, 11; KL, 47-48; DK, 2, 5; Pius XII, Mediator Dei; Paweł VI, Mysterium fidei;
17. Por. KL, 26-28 i niżej, 44;
18. Por. niżej, 49;
19. Por. KK, 11; KL, 41; DK, 2, 5, 6; DE, 15;
20. Sob. Tryd., Sesja XIII, Dekret o Eucharystii, rozdz. 5, DS 1643;
21. Por. Paweł VI, Mysterium fidei; Pius XII, Mediator Dei;
22. Por. Sesja XIII, Dekret o Eucharystii, rozdz. 4, DS 1642;
23. Obydwa aspekty tajemnicy ukazują: DK, 5, 18; Paweł VI, Mysterium fidei; Pius XII, Mediator Dei;
24. Por. Paweł VI, Mysterium fidei; Pius XII, Mediator Dei; Św. Kongr. Rytów, instr. De musica sacra, 3 września 1958; Św. Kongr. Obrzędów, instr. Inter oecumenici, 26 września 1964, 15;
25. Por. Sob. Tryd., Sesja XIII, Dekret o Eucharystii, rozdz. 3, DS 1639;
26. Por. KL, 33, 59;
27. Por. tamże, 14, 17-18;
28. DK, 5;
29. Por. KK, 11; DE, 2, 15;
30. Por. KL, 10;
31. Tamże, 2; także 41; 32. Modlitwa z liturgii hiszpańskiej (mozarabskiej), PL 96, 759 B;
33. Por. KK, 26;
34. Por. KL, 42;
35. Por. św. Tomasz z Akwinu, Summa Theol., III, q. 73, a. 3;
36. Św. Leon Wielki, Sermo 63, 7, PL 54, 357 C;
37. KK, 26;
38. Por. KK, 3, 7, 11, 26; DE, 2;
39. Por. DE, 15 i 22;
40. Tamże, 22;
41. Tamże, 15;
42. Paweł VI, Mysterium fidei;
43. Por. KL, 7;
44. Sob. Tryd., Sesja XXII, Dekret o Mszy świętej, rozdz. 2, DS 1743;
45. Por. KL, 7;
46. Paweł VI, Mysterium fidei;
47. Por. KL, 56;
48. DK, 4;
49. Por. tamże, 4; także 3 tej instrukcji;
50. Por. KO, 21;
51. Por. KL, 14, 26, 30, 38;
52. Por. KK, 10; DK, 2; Paweł VI, Mysterium fidei;
53. Por. KK, 10; DK, 2, 5;
54. Por. KL, 28-29;
55. Por. tamże, 48, 106;
56. Por. tamże, 55;
57. Św. Tomasz z Akwinu, Summa Theol., III, q. 79, a. 7 do 2;
58. Por. KL, 26-32;
59. Por. Św. Kongr. Obrzędów, instr. Musicam sacram, 5 marca 1967;
60. Hipolit Rzymski, Tradycja apostołska, 21; por. KL, 9,10; DA, 3; DM, 39; DK, 5;
61. Por. KDK, 43;
62. DK, 6;
63. Por. DWCH, 2;
64. Por. DK, 5;
65. Sesja XXII, Dekret o Mszy świętej, rozdz. 8, DS 1749.